



Wilfried Uitterhoeve, **1813 Haagse bluf. De korte chaos van de vrijwording** (Nijmegen: Vantilt, 2013, 405 pp., ISBN 978 94 6004 121 1).

In het kader van de viering 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden heeft het jaar 1813 de afgelopen maanden volop in de belangstelling gestaan. Talrijke lezingen, publicaties en tentoonstellingen zijn inmiddels aan de befaamde novemberdagen van dat jaar gewijd en door middel van een live-registratie van de nagespeelde landing van de prins op Scheveningen kon zelfs een miljoenenpubliek kennis nemen van de ontstaansgeschiedenis van het Koninkrijk. Dat wil zeggen, de geschiedenis zoals deze in het collectieve geheugen een plaats heeft gekregen. Vanuit de geschiedwetenschap zijn de voorbije jaren immers belangrijke kanttekeningen geplaatst bij '1813' als keerpunt. Historici als Niek van Sas en Matthijs Lok hebben op overtuigende wijze gewezen op het belang van de Bataafs-Franse tijd als begin van de moderne politiek en continuïteiten aangetoond tussen deze periode en het latere Koninkrijk.

Ook Wilfried Uitterhoeve wil met zijn boek *1813 Haagse bluf* het bestaande beeld van 1813 bijstellen. Volgens de auteur wordt dit beeld nog altijd teveel beheerst door één groot verhaal: dat van Oranje, het driemanschap onder leiding van Van Hogendorp en de volksofstand tegen het Franse gezag. Een nationale mythe met een duidelijk orangistisch en protestants signatuur, dat in de loop van de tijd de geschiedenis van de omwenteling is gaan beheersen. Uitterhoeve kiest in zijn werk daarom nadrukkelijk voor een ander perspectief. Door de machtswisseling niet te reduceren tot de landing van de prins en het glorieuze begin van de Oranjemonarchie, maar 'de korte chaos van de vrijwording' te behandelen aan de hand van 24 lokale geschiedenissen, breekt hij met het grote verhaal en laat hij zien hoe de omwenteling zich in de praktijk voltrok, niet alleen in Holland maar ook in de periferie. Naast steden als Amsterdam en Den Haag komen in zijn boek tevens kleinere plaatsen als Doesburg en Staveren en regio's als Twente en Walcheren aan bod.

Net als in zijn eerdere werk, de biografie van de Bataafse generaal en waterstaatkundige Cornelis Kraijenhoff en een boek over de laatste dagen van Lodewijk Napoleon als Koning van Holland, maakt Uitterhoeve bij zijn reconstructies rijkelijk gebruik van egodocumenten uit de beschreven periode. Vrijwel alle hoofdstukken zijn gestructureerd rondom kronieken en dagboeken van één of meerdere stadsbewoners, alsmede de correspondentie tussen de voornaamste lokale bestuurders. Veel nieuwe feiten levert zijn werkwijze overigens niet op. Van de geraadpleegde bronnen is een

aanzienlijk deel al eens eerder gebruikt in gedenkschriften en stads- en streekgeschiedenissen. De kracht van Uitterhoeves boek ligt dan ook niet zozeer in het ontsluiten van nieuw materiaal, als wel in het feit dat de auteur de verschillende geschiedenissen bijeen brengt. Hij vergroot het spectrum aan verhalen over de omwenteling om zo te laten zien dat de situatie in de laatste maanden van 1813 allesbehalve duidelijk was.

Als het boek ons één ding leert, is het namelijk wel dat de onzekerheid in Nederland na de nederlaag van Napoleon bij Leipzig bijzonder groot was. Vooral voor lokale bestuurders was het volstrekt onduidelijk hoe de kaarten na 19 november lagen en wat de toekomst zou brengen. Zeker naarmate het Franse leger zich uit de grote steden terugtrok, moesten zij steeds vaker een gevaarlijk dubbel spel spelen en laveren tussen twee kwaden. Aan de ene kant dreigde het gevaar van een volksopstand, aan de andere kant dat van represailles van de zijde van de Fransen. Hoe reëel deze dreigingen waren en hoezeer de situatie per plaats kon verschillen, komt goed naar voren uit de voorbeelden die Uitterhoeve aandraagt. Waar bijvoorbeeld Den Haag en Kampen zich vrij eenvoudig wisten vrij te maken, bleven Den Helder en Gorinchem nog maandenlang bezet. Pas nadat Napoleon al lang en breed op Elba zat, zouden Fransen de laatste Nederlandse vestingen opgeven. Ook verliep de machtswisseling lang niet overal zonder slag of stoot: in Hoogeveen plunderde het Oranjegezinde ‘grauw’ massaal de woningen van de lokale gezagsdragers en bij de plundering van Woerden door Franse soldaten verloren maar liefst 26 burgers het leven. Juist door de aandacht te vestigen op dergelijke donkere kanten van de omwenteling en veel oog te hebben voor de benarde positie waarin veel lokale notabelen zich bevonden, maakt de auteur aannemelijk dat de onderneming van het driemanschap in Den Haag inderdaad een geslaagde poging van ‘Haagse bluf’ was. Van een algemene volksopstand tegen het Franse gezag was geen sprake en openlijk kleur bekennen was voor de elite niet zonder risico.

Uitterhoeve presenteert zijn boek nadrukkelijk als ‘leesboek’ en geeft aan zijn publiek niet in de weg te willen zitten met zijn eigen opvattingen. Afgezien van de enkele concluderende opmerkingen in de epiloog, blijft de visie van de auteur dan ook grotendeels onzichtbaar. Het gaat Uitterhoeve er in de eerste plaats om dicht bij de bronnen te blijven en de ‘chaotische veelheid aan belangen, verwachtingen en strevingen’ zichtbaar te maken. Het verklaren van de gebeurtenissen laat hij over aan de lezer. Enerzijds levert dit een zeer toegankelijk boek op, rijk aan spannende verhalen en vlot geschreven. Voor iedereen die meer wil weten over de roerige laatste maanden van 1813 dan enkel de bekende geschiedenis van de Landing op Scheveningen is *Haagse Bluf* dan ook het aanbevolen boek. Anderzijds doet de auteur zijn eigen werk op deze manier echter ook enigszins tekort. Met name voor een academisch publiek bieden de contemporaine verslagen namelijk talrijke interessante observaties die om meer verdieping vragen. Zo had onder meer de alomtegenwoordigheid van de kleur oranje in de hoofdstukken wel wat meer aandacht mogen krijgen. Als de verdeeldheid onder de

bevolking inderdaad zo groot was en de toekomst van het land daadwerkelijk zo ongewis, waarom riep men dan wel in elke vrijwel stad om Oranje?

Wanneer Uitterhoeve deze en andere kwesties meer had toegelicht en uitgewerkt, had hij zijn lezer meer inzicht kunnen bieden in het opmerkelijke succes van de constitutionele monarchie die op de omwenteling volgde en was zijn werk een fraaie aanvulling geweest op de bestaande literatuur over politieke transitie in deze jaren. Nu blijft het boek vooral een aangenaam boek, een enigszins chaotische kroniek van een boeiende periode uit de vaderlandse geschiedenis. Het weet op prettige wijze de gebeurtenissen van 1813 van hun nationalistische sluier te ontdoen, maar biedt vooralsnog geen antwoord op de nieuwe vragen die deze ontsluiting oproept.

Diederik Smit, Universiteit Leiden